

24

-1-

Erdék

Felelmes napok.

1944 október 15 napsütéses vasárnap volt. A getto-ház kis, sötét lakásában tizen zsufolodtunk össze. A négyemeletes berkaszárnyában talán 150 lakó lakott a német megszállás előtt. Most túlhaladta a lakók száma az ötszázat. A gyakori légiriadó alkalmából a lakók kétharmad részének nem volt helye az óvohelyen. A pince nyitott ablakai mellett állva éltük át a legi bombázásokat. Fekjthetetlen élmény volt számomra az a tamadás, melynek alkalmából a mi kerületünk kapott "szőnyeget". Mi, akik az óvohelyen kívül álltunk, úgy éreztük, hogy a föld remeg a lábaink alatt, hogy házuk reánk zuhan és élve eltemet mindanyiunkat. A vén ház nem omlott össze és mi sápdtan, reszkető lábakkal tértünk vissza kis, zsufolt lakasunba.

A nyári hónapok ugyan állandó feszültség és félelem jegyében zajlottak le, mégis megnyugtatót bennünket a deportációk leállítására és a németek veresége az összes frontokon. Kezdtünk hinni abban, hogy éltben maradásunk esélyei jók.

Tizenkét óra előtt néhány perccel ideges kopogás-ebedlőnk ablakán riasztott fel mindanyiunkat. A házparncsnok kopogott. Ő nem volt zsidó, de maradt a zsidó házban, mert nem akarta elhagyni szép lakását. Persze rá nem vonatkoztak azok a korlátozások, amik a mi életünket oly nehezé tették. En voltam az egyetlen ember a házban, akivel szoba állt. Hitlernek lelkes híve volt. Nagy zsidógyűlölő volt. Sokszor mondta nekem: "Ha minden zsidó olyan lenne mint maga, nem lennek antiszemita.

Kimentem hozzá a folyosóra. Szavait ideges mozdultokkal kíserve így szonokolt: "Szomszéd! Rettenetes dolog történt! A rádió egy hírt olvasott be, amit nem tudok elhinni. Nem akarom elhinni, hogy igaz. Jöjjön be lakasomba, hallgassa meg maga is. Pont 12 órakor ismét beolvassak."

Tőlünk zsidóktól már hónapokkal azelőtt elkobozták a rádiókat, ezért kénytelen voltam nála meghallgatni a "rettenetes" hírbeolvasást. Remeltem, hogy valami nagy német vereségről van szó. Felesége és lánya jajveszékelése fogadta beleptemet. A szörnyu hír lényegeről egyikük sem volt hajlandó beszélni. Pontosan tizenkettőkor beolvasta a bemondó Horthy Miklos kormányzó ma már jól ismert kiálltványát, amelyben békét kér a szövetséges hatalmaktól, felszólítja a német hatóságokat, hogy hagyják el Magyarországot és hogy ezennel visszavonja az embertelen zsidóellenes intézkedéseket.

Mondanom sem kell, hogy a "szörnyu" hírbeolvasás mérhetetlen örömet okozott nekem és nehezemre esett tovább hallgatni szomszédaim sápiózasait. Szó nélkül felálltam és kimentem, hogy közöljem családommal a jó hírt. Nem volt rá szükség, mert a jó hír futótűzként terjedt el a házban. A zsidó ház lakóinak százai már ünnepeltek boldog mosollyal és tolultak az utca fele. Feleségemmel lementünk mi is az utcára. A sarga csillag eltűnt a ház homlokzataról, meg az ünneplők ruhájáról is. Mi boldog zsidók egymást ölelve, avagy meleg kézzsorigással üdvözöltünk barátot, ismerőst, meg az idegent is.

Sajnos nem sokaig tartott az ünneplés. Hirtelen elcsendesült a vidám ujjongás. Az emberek visszazállingóztak a zsidóházba és dermedt feszültség váltotta fel a nagy örömet. Német óriás tank dübörgött végig az utcán, megremegtette a hazákat.

Szekrenyem fiókjában elrejtve tartottam egy kristálydetektoros

rádió alkatrészeit. Egy perc alatt össze lehetett szerelni a készüléket és fülhallgató segítségével jól lehetett hallani a helyi adó adását. Orakon keresztül csak hazafias dalokat és indulókat sugárzott a rádió. Semmi hírbemondás nem volt. Talán öt óra lehetett, amikor megszűnt a zene és a bemondó bejelentette a kormányzó letartóztatását, kiáltványának visszavonását, Szálasi államfői kinevezését és a háború folytatását a nemetek oldalán. Utána egyre másra parancsokat és rendeleteket sugárzott a rádió: tilos az utcán való tartózkodás hat óra után, a katonaság és a rendőrség fegyveres állásokat állít fel az utcákon. Aki engedély nélkül házon kívül találtatik, felkoncoltatik. A zsidó házakra vissza kell tenni a sarga csillagot, a zsidók kötelesek ruháikra visszavarni ezt a megkülönböztető jelet. A zsidó hazákat be kell zárni, lakójuk nem mehetnek ki az utcára.

A nagy öröm után kétségbeesés vett erőt mindannyiunkon. Biztató remények helyett, amiket a nyári hónapok alatt tápláltunk, kétségbeesés vett erőt rajtunk. Ugy éreztük, hogy ezek a barbar elemek, akik most uralomra jutottak, bennünket megmaradt zsidókat nem fognak deportálni. Hazáinkban, lakásainkban fognak meggyilkolni.

Masnap reggel lementem az utcára. Kiváncsi voltam, mi a kepe a városnak a forradalom után. Meglepetésemre a kapu nyitva volt. Nekem nem kellett sarga csillagot viselnem, mert a sveici követtségnek voltam tisztviselője. Csillagmentességről hivatalos igazolványom volt. A hatóságok beleegyezésével nagy Izraelbe való kivándorlást készítettünk elő a Vadász utcai üvegházban. Így hát úgy éreztem, hogy nyugodtan sétálhatok az utcán. A séta rövid volt, mert az utcán nem találtam semmi különlegeset.

Csak egy kérdés foglalkoztatta lázasan agyamat: a megmenekülés. Talán a sveici követtség üvegfalai védelmet tudnak nyújtani tisztviselőinek. Vajon az új kormányzat továbbra is engedélyezni fogja a kivándorlás szervezését? Közben a rádió egyre újabb és újabb rendeleteket mondott be. Ami engem legjobban érintett, az a csillagmentességi igazolványok érvényének eltörölése volt. Tehát én is a fogja vagyok a bezárt zsidó hazának.

Volt hazánkban egy keresztény asszony, férje és két fia zsidók voltak. Nagyon jó barátságban voltunk a családdal. Ők is készültek az esetleges Izraelbe való kivándorlásra. Felmentem az asszonyhoz és megkértem, menjen be a követtségre és vizsgálja meg van-e lehetőség védelmet kapni, falai között. A jó asszony keresztény léven szabadon mozoghatott. Keresemre elutazott a Vadász utcába és vagy két óra múltával azt a hirt hozta, hogy a nyilasok feloszlatták a Vadász utcai követtséget.

A megmenekülésnek ez az utolsó reménye is elveszett. Tehetetlen csüggedés vett erőt mindannyiunkon. Egész nap bambán meredtünk a nagy semmibe. Vártuk reményvesztetten sorsunk beteljesedését.

Négy és öt óra között valaki erélyes ajtónyitása rázott fel letargiánkban. Egy pillanatra az a gondolat villant át agyamban, hogy a gyilkosok törtek be lakásomba. B D cionista mozgalmi barátom vágta, ki az ajtót. Ránk nézett és így szónokolt: "Meg vagytok bolondulva! Tetlenül várjátok, hogy értetek jöjjenek és a vágóhídra vigyenek mindanyiatokat. Szökjétek meg a zsidó hazából. Semmi pénzért ne maradjatok otthon." "D ! -válaszoltam neki - te már régen keresztény okmányokkal élsz. Nekünk nincs lehetőségünk egy-két éjszakanál többet rejtőzködni. De ha te segíteni tudnál, halásak lennénk." "Holnap tíz órakor találkozunk az óra mellett az Üllovi ut